

Beeldenvloed bij Archief Gent

In Archiefink van juni 2017 kon u al lezen over de verhuizingen van vele Gentse stads- en OCMW-diensten. Die zijn het gevolg van de intensere samenwerking van beide besturen en het samenbrengen en hergroeperen van de diensten in de gebouwen van het Administratief Centrum Zuid. De impact van deze intense verhuisbewegingen op de instroom van archief kwam in hetzelfde nummer van onze nieuwsbrief aan bod met het verhaal over de mobiele archiefploeg, die de overdrachten van de verhuizende diensten aan Archief Gent verwerkt. Vele honderden meter papieren archiefdocumenten worden in een tussendepot door de mobiele archiefploeg geschoond en verpakt vooraleer ze naar De Zwarte Doos worden overgebracht. Daarnaast worden ook omvangrijke beeldcollecties, voornamelijk foto's en dia's, overgedragen. Die volgen een apart traject en verhuizen vanuit de oude werkplek van de verhuizende dienst rechtstreeks naar De Zwarte Doos voor registratie, verpakking, digitalisering en uiteindelijk ontsluiting via de Beeldbank.

BEELDARCHIEF DIENST MONUMENTENZORG EN ARCHITECTUUR

Zo verwierf Archief Gent in het najaar van 2017 een aantal belangrijke beeldarchieven van Gentse stadsdiensten. De Dienst Monumentenzorg en Architectuur (DMA), nu opgesplitst in de Dienst Monumentenzorg en de dienst van de Stadsbouwmeester, bezorgde ons met zo'n 20.000 foto's en 15.000 dia's de grootste aanwinst van beeldmateriaal ooit. Het overgedragen fotoarchief omvat verschillende deelarchieven en collecties. Over de kerncollectie fototheek verneemt u meer in het artikel van Sophie Derom verder in dit nummer.

Een tweede deelarchief is het fotoarchief van het Informatiecentrum voor Stadsvernieuwing van de stad Gent, dat vanaf 1982 in opdracht van de toen-

Gezicht op het Zuidpark vanaf de Sint-Lievenspoort, nog zonder de flyover... Glasnegatief, omstreeks 1950. Herkomst: beeldarchief Dienst Stedenbouw (Archief Gent, MA_VII_FO_0147)

malige schepen van Stadsontwikkeling en Openbare Werken en latere burgemeester Jacques Monsaert (1934-2002) de metamorfose van het stadsbeeld registreerde. Dit fotoarchief is nu beter bekend onder de naam van haar auteur, fotograaf Michel Burez. Het Informatiecentrum waarvoor hij werkte, was net zoals de DMA in hotel d'Hane Steenhuyse gevestigd, wat verklaart waarom dit fotoarchief in het beeldarchief van de DMA terecht kwam. Dankzij de inzet van een tijdelijke medewerker van de mobiele ploeg van stad Gent en van vrijwillige medewerkers van Archief Gent werd deze collectie van bijna 4000 foto's op enkele maanden tijd volledig geregistreerd, verpakt en gedigitaliseerd – klaar om in de Beeldbank te worden opgenomen en publiek toegankelijk te worden gemaakt.

Een derde, grote fotocollectie van de DMA is genoemd naar een voormalige collectiebeheerder van de fotocollecties, Freddy Declercq. Het gaat om een 8000-tal losse foto's, die net zoals de collecties fototheek en Michel Burez in een stratenklassement zijn opgenomen. Voorts omvat het fotoarchief van de DMA nog enkele kleinere deelcollecties, waar-

onder twee opmerkelijke schenkingen van amateurfotografen: het fotoarchief van dokter Verlende, dat in het artikel van Sophie Derom ter sprake komt, en een stratenklassement met fotoreportages van afbraakwerken in Gent, gemaakt door amateurfotograaf Maurice Destrooper. Naast deze fotocollecties omvat het beeldarchief van de DMA een zeer uitgebreide collectie dia's die onder meer werven en huisbezoeken documenteren.

BEELDARCHIEF DIENST STEDENBOUW EN RUIMTELIJKE PLANNING

De Dienst Stedenbouw en Ruimtelijke Planning (DSRP), dat in het najaar van 2017 intern verhuisde in het Administratief Centrum Zuid, klopte eveneens bij Archief Gent aan voor de overdracht van haar historisch beeldarchief. De kern van deze beeldcollectie bestaat uit een stratenklassement met foto's die het Gentse stadsbeeld vanaf omstreeks 1950 documenteren. Voorts omvat de collectie een groot aantal luchtfoto's van Gent en fotodossiers van stadsvernieuwingsprojecten uit het laatste kwart van de twintigste eeuw. Het overgedragen beeldarchief omvat een 30-tal archief- en prentendozen. Over hoeveel foto's en dia's het precies gaat, zal pas blijken na de registratie van al dit beeldmateriaal, wat nog enige tijd in beslag zal nemen.

Ruim 4000 foto's uit het stratenklassement werden door de DSRP wel al eerder gedigitaliseerd (in jpg-formaat) en op de Beeldbank van de Stad Gent geplaatst (<http://beeldbank.stad.gent>, zoekterm:

Groep: Stedenbouw en Ruimtelijke Planning). De bestandsnamen bevatten meestal de straatnaam en de datum van de foto-opname, wat alvast een basisontsluiting oplevert. Sommige foto's waarvan de afdrukken nu zijn overgedragen, waren trouwens al aanwezig in Archief Gent onder de

Marktverkoopster op het Sint-Veerleplein, met het nauwelijks herkenbare Gravensteen, volledig omgeven door bebouwing, op de achtergrond. Merkwaardige ronde (uitsnede van een) foto, omstreeks 1880-1890. Herkomst: fotocollectie Hublé-Vankenhove (Archief Gent, IC_HV_FO_087)

vorm van glasnegatieven. Reeks VII van het Modern Archief bevat inderdaad een collectie van 622 glasnegatieven met voor- al stadsgezichten, maar ook bijzondere plannen van aanleg (BPAs), maquettes en tentoonstellingen over stedenbouw en stadsontwikkeling in Gent in de late jaren 1940 en de jaren 1950, die eerder is overdragen door de DSRP (aanwinst 1994/22). Deze collectie glasnegatieven is recent gedigitaliseerd en beschreven door een vrijwilliger bij Archief Gent en zal binnenkort via de Beeldbank te raadplegen zijn (zoektermen: Groep: Archief Gent + Trefwoord: Stedenbouw).

FOTOCOLLECTIE HUBLÉ-VANKENHOVE

Naast de overdrachten door de diensten van de Stad en OCMW Gent aanvaardt Archief Gent regelmatig, meestal kleinere, schenkingen van beeldmateriaal door privépersonen of verenigingen. Omvangrijke en waardevolle historische beeldcollecties krijgt het Archief minder vaak aangeboden, om de evidente reden dat de verleiding voor de eigenaar of zijn erfgenamen groot is om die te gelde te maken. Daarom zijn we bijzonder verheugd en vereerd met de recente schenking van de fotocollectie Hublé-Vankenhove, die een 700-tal, soms unieke, stadsbeelden van Gent, voornamelijk uit het begin van de twintigste eeuw, bevat (IC_HV). De collectie werd aangelegd door Richard Vankenhove (1892-1967), historicus en volkskundige, en verder uitgewerkt door zijn dochter Nadia Hublé-Vankenhove, gewezen directrice in het stedelijk onderwijs en medeoprichtster van De School van Toen, en haar man Jan Hublé, hoogleraar biologie en medeoprichter van het stedelijk natuurreservaat De Bourgoyen. Deze belangrijke schenking sluit aan op een eerdere, kleinere schenking van een veertigtal foto's door de familie Hublé-Vankenhove (aanwinst 1998/57), waarmee ze zullen worden samengevoegd.

BEELDAFFICHES

Naast onze foto- en prentbriefkaartencollecties, waarvan enkele hiervoor aan bod kwamen, en onze prenten- en tekeningencollecties, waarvan de belangrijkste in het januarinummer van Archiefink werden belicht, bewaart Archief Gent ook een omvangrijke affichedcollectie. Dat is voor een belangrijk deel het resultaat van de administratieve verplichting, die tenminste van 1938 tot 1961 (het datum-bereik van de datumstempels) gold, om van elke aanplakbrief die in Gent werd uitgehangen een bewijsexemplaar neer te leggen op het hoofdbureau aan de stedelijke politie. Daar werden niet alleen

CINE REX

Programma van Vrijdag 2 Januari tot Donderdag 8 Januari 1942

Affiche van de Duitse film *Haar Privésekreteraris (Ihr Privatsekretär)*, vertoond in Cine Rex aan het Koningin Maria Hendrikaplein van 2 tot 8 januari 1942 (Archief Gent, MA_XVI_AF_03013). In het ontbrekende hoekje rechts boven was een gratis toegangsticket afgedrukt, als incentive voor de uithanger van de affiche.

het bewijsexemplaar, maar ook alle andere exemplaren van de affiche, bestemd voor publicatie, op de achterzijde gemarkeerd met een datumstempel van de stad Gent. Zo is elk geautoriseerd exemplaar meteen zeer precies gedateerd. De enorme collectie van meer dan 20.000 affiches kwam na 1961 in het Stadsarchief terecht en kreeg er het inventarisnummer DKF 35 – een enigszins ironische indeling/benaming, als je weet dat de afkorting DKF voor Diverse Kleine Fondsen staat! Een ontsluitingsproject met tijdelijke medewerkers (BTK) tijdens de jaren 1970 leverde voor een klein deel van deze affichecollectie vooral technisch zeer gedetailleerde beschrijvingen op steekkaarten op, maar nog geen inventaris. Dat bewerkte deel van de collectie werd wel ontvouwd, geordend op thema en in dikke pakken in transparante plasticen hoezen verpakt. Na de verhuizing van het Stadsarchief naar De Zwarte Doos in 2005 werd het nog niet eerder bewerkte deel van collectie, het overgrote deel ervan dus, ontvouwd (tot op A1-formaat) en herverpakt in zuurvrije papieren omslagen en prentendozen, maar nog

niet geordend of geïnventariseerd. Daar kwam de rijkdom van de affichecollectie wel onder de aandacht van kunsthistoricus Karl Scheerlinck, die er in het oktober-nummer van Archiefink 2010 (te raadplegen via gentonfiles.be) een enthousiast artikel aan wijdde.

In 2012 zijn we met de hulp van eigen personeel, vrijwilligers en externe dienstverleners eindelijk gestart met het systematisch nummeren, beschrijven en digitaliseren van een eerste pakket van 2000 affiches uit de prentendozen. Om de archiefcontext van de affichecollectie te herstellen, werd de collectie toen intellectueel geïntegreerd in het twintigste eeuwse archief van de stedelijke politie (Modern Archief, reeks XVI) en werd DKF 35 dus ingeruild voor MA XVI AF. Bij die 2000 affiches zitten bijna 700 filmaffiches, die sinds 2016 online te doorzoeken en te bekijken zijn via de Beeldbank. Bij het ter perse gaan van dit nummer zullen ook de 1300 overige affiches met aankondigingen van allerlei evenementen en openbare verkopeningen of met commerciële publiciteit online toegankelijk zijn. Intussen is dit voorjaar een vrijwillig medewerker en filmexpert gestart met de inventarisering, herverpakking en digitalisering van een tweede pakket filmaffiches, afkomstig uit het deel van de collectie dat in de jaren 1970 al per thema was geordend en verpakt. Dat komt goed uit, want Archief Gent is met haar filmaffichecollectie, die een van de rijkste van het land is, sinds kort betrokken bij twee Europese onderzoeks- en valorisatieprojecten, op vraag van en in samenwerking met het Centre for Cinema and Media Studies (CIMS) van Universiteit Gent. Het project European Cinema Audiences brengt voor zeven Europese steden, waaronder Gent, de cinemacultuur van de jaren 1950 in beeld. Het koppelen van onze filmaffichecollectie met databanken van filmproducties en het verrijken van onze metadata is dan weer het onderwerp van het Hercules-project Cinema Ecosystem (Cinecos), gefinancierd door het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO).

Zonder de volgehouden inzet van onze vrijwillige medewerkers zouden deze en andere projecten voor het duurzaam bewaren en ontsluiten van onze beeldcollecties niet mogelijk zijn. Daarvoor wil ik hen allen en in het bijzonder Hedwig, Geeraard, Gunther, Jenny, Jos, Leo, Liesbet, Liesbeth, Mieke, Patrick en Virgie, en ook Alain, Caroline, Matthias, Nahid en Stijn, die ons de vorige jaren hielpen, zeer hartelijk danken!

Guy Dupont
Archief Gent

De fototheek van de Dienst Monumentenzorg

Sinds zijn oprichting in 1978 legde de Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie, vanaf 1998 de Dienst Monumentenzorg en Architectuur, een fotoarchief aan dat zich doorheen de jaren steeds verder uitbreidde. De foto's werden genomen voor de werking van de dienst, naar aanleiding van een activiteit van de dienst of ze zijn gekoppeld aan een publicatie. Daarnaast zorgden schenkingen voor een interessante aanvulling van de fotocollecties. Een aantal originele foto's uit het archief van de Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten (SCMS), waarmee de Dienst Monumentenzorg nauw samenwerkte, en andere foto's waarvan de herkomst niet meer te achterhalen is, belandde eveneens in de collecties.

Een groot aantal beelden is gemaakt door eigen personeel of amateurfotografen. Hoewel de kwaliteit

Het Emmauskasteel aan de Sint-Pietersnieuwstraat. Foto Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie, juli 1989 (Archief Gent, MA_DMA_FT, Sint-Pietersnieuwstraat)

niet altijd optimaal is, vormen zij een handig instrument voor intern onderzoek gelinkt aan de werking van de dienst. Zij zijn nuttig bij bouwhistorisch onderzoek, de beoordeling van een bouw-aanvraag of het opsporen van verdwenen locaties.

Bij de verhuizing van de Dienst Monumentenzorg van hotel d'Hane Steenhuyse in de Veldstraat naar het Administratief Centrum Zuid in november 2017 zijn de verschillende fotocollecties overgebracht naar de depots van Archief Gent in De Zwarte Doos. Hier worden zij professioneel en in de beste omstandigheden bewaard en ontsloten.

COLLECTIE FOTOTHEEK

De collectie fototheek is de meest omvangrijke fotocollectie die door de Dienst Monumentenzorg werd samengesteld (Archief Gent, MA_DMA_FT). De ongeveer 4200 foto's zijn van diverse herkomst en werden, onafhankelijk van de herkomst, geordend op straat en op huisnummer. Een deel van de foto's dateert, naar verluidt, uit 1978 en is afkomstig van de Dienst Facility Management. Het gaat om foto's van panden in uiteenlopende bouwstijlen verspreid over de binnenstad. De foto's zijn van goede kwaliteit en zijn inhoudelijk interessant omdat ze straten en buurten in beeld brengen die buiten de betreden paden liggen. Waarom precies deze panden werden gefotografeerd, is niet bekend.

Talrijk zijn de foto's gevoegd bij de bouwaanvragen die door de Dienst Monumentenzorg werden geadviseerd en die na afhandeling van het dossier in de fototheek werden opgenomen. Deze foto's dateren vanaf de jaren 1980 tot het begin van de jaren 2000 – het begin van het digitale tijdperk. Het zijn interessante werkdocumenten om de ingrepen aan een pand te reconstrueren. Zij tonen allerlei panden, klein en groot, waardevol of niet, verspreid over het volledige grondgebied van de stad Gent. Daarnaast zijn foto's die bij de vroegste subsidiedossiers van “merkwaardige, niet beschermde panden” werden gevoegd, ook in de fototheek beland.

Andere foto-opnames kaderen in het bouwhistorisch onderzoek dat de Dienst Monumentenzorg uitvoert. In het voormalige Stadsarchief werden fotografische reproducties gemaakt van oude bouw-

*Inkom en kassa van de cinema Vooruit in de Sint-Pietersnieuwstraat, 1957. Reproductie van foto-afdruk uit het beeldarchief van Amsab-ISG (FO 000757)
(Archief Gent, MA_DMA_FT, Sint-Pietersnieuwstraat)*

aanvragen uit de reeks G12 van het Modern Archief, van foto's uit de collectie van de SCMS en van beelddocumenten uit de Atlas Goetghebuer. Dit beeldmateriaal diende voor de reconstructie van de bouwgeschiedenis van een pand. Het werd aangevuld met reproducties van oude foto's uit de verzameling van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, die in Brussel werden geraadpleegd en op bestelling werden afgedrukt.

Daarnaast heeft de Dienst Monumentenzorg doorheen de jaren heel wat foto's gemaakt naar aanleiding van publicaties en publieksmomenten. Zo zijn er foto's gemaakt van gebouwen die werden opengesteld voor de Open Monumentendagen of de Tuinenpaddagen, voor publicaties over het Patershol, voor de parochiewandelingen van 21 juli, voor de gidsbrochures van het belfort, het Gravensteen, het stadhuis, het hotel d'Hane Steenhuyse en voor de publicaties bij eigen tentoonstellingen. Ook deze foto's bevinden zich in de fototheek.

SCHENKING DOKTER VERLENDE

Een interessante aanvulling op de fotocollectie van de Dienst Monumentenzorg is een schenking van honderden foto's gemaakt door amateurfotograaf dokter Verlende. Hij fotografeerde vanaf de jaren 1950 tot het einde van de jaren 1980 de meest uiteenlopende onderwerpen. Zo bracht hij onder meer wegenwerken, nieuwbouwprojecten, beluiken, monumenten en tentoonstellingen in Gent in beeld. De foto's ontwikkelde hij zelf en hij drukte ze ook zelf af. Ze zijn van uitstekende kwaliteit en bijzonder interessant en zeldzaam wegens de onderwerpen. Een selectie van de meest relevante foto's uit de collectie Verlende werd in het stratenklassement

van de fototheek opgenomen. De overige foto's bleven als één geheel bewaard en werden eveneens overgebracht naar de depots van Archief Gent in De Zwarte Doos.

STRATENKLASSEMENT

Een eerste vorm van klassement van de fototheek bestond uit het kleven van de zwart-wit foto's op een A4-tekenblad en een summiere, handgeschreven of met een lettersjabloon aangebrachte, identificatie. Later werd de drager voorzien van een etiket met de vermelding van het adres en het kadastrummer van het pand en de herkomst van de foto. De foto's werden alfabetisch op straat geordend en in hangmappen bewaard. Een aantal jaren geleden hebben vrijwilligers bij de Dienst Monumentenzorg alle dragers ingescand (in jpg-formaat) en op een interne netwerkschijf geplaatst. Zo konden alle medewerkers ze gemakkelijk consulteren. Met de overdracht naar Archief Gent zal deze historische fotocollectie de passende zorg en een nieuw, digitaal en publiek leven krijgen.

Sophie Derom
Stad Gent, Dienst Monumentenzorg

Huizen (gesloopt in 1995) op de hoek van de Sint-Pietersnieuwstraat en de Rozier, met de Boekentoren op de achtergrond. Foto, 1961. Herkomst: schenking dr. Verlende (Archief Gent, MA_DMA_FT, Sint-Pietersnieuwstraat)

Eén plus één is drie: de (beeld)collecties uit het Stadsarchief en het OCMW-archief in Archief Gent

De (beeld)collecties van het voormalige Stadsarchief en OCMW-archief, recent samengebracht onder Archief Gent, hebben een grote historische verwevenheid. Met twee voorbeelden uit het recent onderzoek naar het Sint-Elisabethbegijnhof in Gent wordt aangetoond hoe beide elkaar soms bijzonder goed aanvullen bij historisch onderzoek.

SINT-ELISABETHBEGIJNHOF

In 2015 gaf de toenmalige Dienst Monumentenzorg en Architectuur (nu Dienst Monumentenzorg) de opdracht voor een bouwhistorisch onderzoek van het Gentse Sint-Elisabethbegijnhof. Dit Oud Begijnhof, gesticht in 1242, was ooit een van de grootste in haar soort. Tijdens de Franse periode kwam het begijnhof onder het beheer van de Commissie van Burgerlijke Godshuizen, de voorloper van het OCMW. De Commissie verhuurde de begijnenhuisen en conventen opnieuw aan de begijnen, wat zijn neerslag vond in het OCMW-archief. Het eeuwenoude besloten hof zou in de tweede helft van de negentiende eeuw drastische wijzigingen ondergaan en haar afgesloten karakter verliezen. De aanzet hiertoe werd reeds gegeven vanaf 1860 onder

invloed van de urbanisatieplannen van het Gentse stadsbestuur maar zou vooral een hoge vlucht nemen met het vertrek van de begijnen naar Sint-Amandsberg in 1874.

MISSING LINK

Een interessant beelddocument is de Plattegrond van het Groot Begijnhof van 1841 in de befaamde Atlas Goetghebuer, de historische prentencollectie van het Stadsarchief. Op dit grondplan staat elk gebouw in het begijnhof afgebeeld, compleet met aanduiding van tuinmuren en toegangspoortjes, en voorzien van een volgnummer. Deze nummers verwijzen naar een lijst in de marge van het plan, waar bij elk nummer de corresponderende huisnaam is vermeld. Het plan vormt op zich al een waardevolle bron, omdat het de structuur van het begijnhof weergeeft voor de ontmantelingswerken van de late negentiende eeuw. Maar het document bewijst pas echt zijn nut in combinatie met de bronnen uit het OCMW-archief. De Commissie van Burgerlijke Godshuizen hanteerde in het beheer van haar onroerende goederen namelijk dezelfde nummering als die op het plan. De talrijke bouwdoSSIERS die door de Commissie werden opgemaakt binnen de juridische structuur van een zogenaamde “voorwaarde voor het leven”, zijn gerangschikt op nummer (OCMW-archief, BG11: Begijnhoven). Een dergelijke “voorwaarde” liet een begijn toe om haar woning levenslang huurvrij te bewonen, op voorwaarde dat zij de kosten voor de renovatie of heropbouw van het pand droeg. Een dossier met als titel “Bail à vie de la maison N° 46, au Grand Béguinage” kan op basis van het grondplan worden verbonden met een huisnaam en een adres in het begijnhof, in dit geval “Huys St Gertrudus” (sic), Provenierstersstraat 41. De dossiers, die dateren uit de periode 1814-1856, bevatten vaak bouwplannen en gedetailleerde beschrijvingen van aanpassingswerken aan de begijnenhuisen, waarvoor toelating moest worden gevraagd aan de Commissie. In enkele gevallen werd een begijnenhuis volledig heropgebouwd, waarbij er soms ook plannen en gevelaanzichten van de voorgaande toestand bewaard bleven. Dit levert unieke inzichten in reeds lang verdwenen bouwwerken op. In andere gevallen gaat het om kleinere ingrepen, zoals het veranderen

Plattegrond van het Groot Begijnhof Sint-Elisabeth uit 1841, met nummering van de huizen en bijhorende lijst van de huisnamen (Archief Gent, collectie Stadsarchief, Atlas Goetghebuer, IC_AG_L_60_1).

van de binnenindeling, het samenvoegen van twee huizen of het plaatsen van een nieuwe trap. Zonder bijkomende informatie is het in veel gevallen wellicht onmogelijk om te achterhalen op welk pand het dossier betrekking heeft, niet in het minst omdat een groot deel van de panden inmiddels werd gesloopt. De bijzonder waardevolle bouwhistorische gegevens uit deze bouwdoSSIERS konden dankzij de missing link, het grondplan uit de Atlas Goetghebuer, worden gekoppeld aan het correcte pand.

POORTGEBOUW

Het onderzoek naar het voormalige poortgebouw van de bleekweide is een tweede voorbeeld van hoe de beeld- en archiefcollecties van beide archieven elkaar perfect aanvullen. Tijdens het ancien régime bezat het Oud Begijnhof grote bleekweiden, die ten noordoosten aansloten op het besloten hof. Deze grote percelen waren omsloten door een systeem van grachten en muren, net zoals de rest van het begijnhof. Een van de meest gedetailleerde kaarten van deze bleekweiden is een unieke atlas uit 1792, die tijdens het onderzoek van de kaartencollectie van het OCMW-archief in 2015 aan het licht kwam. De atlas bevat een ingekleurd plan van het begijnhof en haar ruime omgeving, inclusief de inplanting van de blekerijgebouwen, een bijhorende omschrijving van het grondgebruik en zelfs de namen van de grachten die de bleekweiden doorkruisten. De brug van het begijnhof naar de bleekweiden is slechts één van de bouwwerken die nauwkeurig gesitueerd wordt op het plan. Deze toegang bevond zich op het einde van de huidige Sophie Van Akenstraat, ter hoogte van de panden in de Jan Verspeyenstraat nummers 24-30. Uit het lastenboek van 1854 voor “het bouwen van eene nieuwe Woonst met Waschhuis, Strykplaets, Droogzolder, en voordere gerieven voor de Bleekery, binnen het Groot Begijnhof te Gent”, dat eveneens tot het OCMW-archief behoort, is bekend dat er omstreeks dat jaar een nieuw poortgebouw werd opgetrokken ter hoogte van de brug naar de bleekweiden, mogelijk ter vervanging of aanvulling van bestaande constructies. Over het uitzicht van het poortgebouw geeft dit document echter geen informatie.

In uitvoering van de urbanisatieplannen van het Gentse liberale stadsbestuur startte men meteen na de aanleg van de Rabotstraat in 1861 en van de Begijnhoflaan een jaar later met de verkaveling van de bleekweiden. De weiden, die binnen de stadsmuren waren gelegen, hadden na de afschaffing van de stedelijke octrooirechten in 1860 hun economisch nut

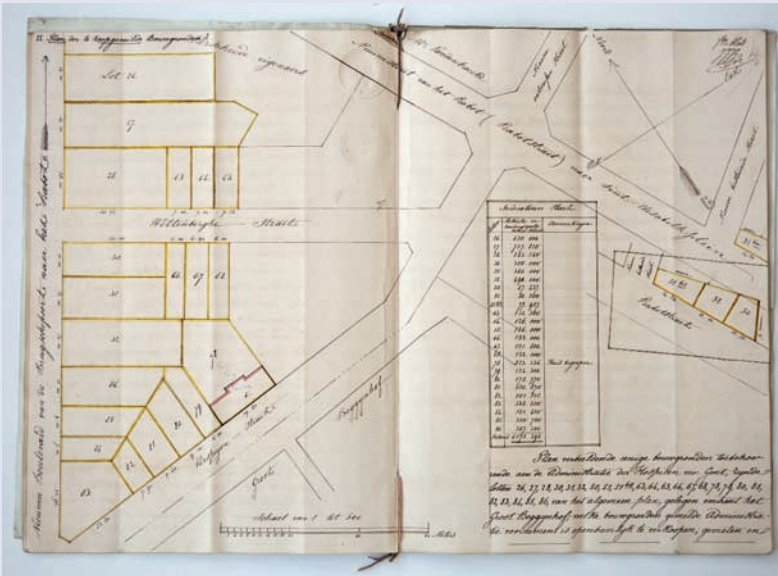
Huis met trapgevel, Jan Verspeyenstraat 26, geïdentificeerd als het voormalige poortgebouw naar de bleekweiden van de Sint-Elisabethbegijnhof, foto 1939 (Archief Gent, MA_SCMS_FO_2484). De linker- en rechtertraveeën zitten verscholen achter de gevelbepleistering van de flankerende panden.

verloren. Na het dempen van de grachten legde men nieuwe straten aan, waarlangs de verkaveling kon gebeuren. Zo zijn de Jan Verspeyenstraat, de Hector van Wittenberghestraat en de Basseveldestraat toen afgelijnd. Het OCMW-archief bevat een verkavelingsplan uit 1864 van het oostelijke deel van de bleekweiden. Uit dit document blijkt dat het voormalige poortgebouw naar de bleekweiden gespaard bleef tijdens de verkaveling en als één afzonderlijk lot werd verkocht (“koop 78: Een huis, stede en erve met grooten grond”).

Een foto uit 1939, afkomstig uit het beeldarchief van de Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten (SCMS), dat door het Stadsarchief digitaal toegankelijk werd gemaakt via de Beeldbank van de Stad Gent, vormt de missing link in dit verhaal. De foto toont een gebouw met trapgevel in de Jan Verspeyenstraat, dat opvalt in een straatbeeld dat voorts door lijstgevels wordt bepaald. De datumstenen lezen “ANNO 1856”. Het gaat ongetwijfeld over het voormalige poortgebouw naar de bleekweiden van het begijnhof. Dankzij de foto

Inhoud

- 1 Beeldenvloed bij Archief Gent
- 4 De fototheek van de Dienst Monumentenzorg
- 6 Eén plus één is drie: de (beeld)collecties uit het Stadsarchief en het OCMW-archief in Archief Gent

Verkavelingsplan van de voormalige bleekweiden van het begijnhof uit 1864. Onderaan in beeld ligt de Jan Verspeyenstraat met het voormalige poortgebouw naar de bleekweiden (lot 78) (Archief Gent, collectie OCMW-archief, BG49, verkopingen, nr. 85).

weten we hoe het gebouw er precies uitzag en dat het met zekerheid de negentiende-eeuwse sloop- en verkavelingsijver had overleefd. Ter plaatse kan men tot op vandaag vaststellen dat het intussen sterk verbouwde pand in de Jan Verspeyenstraat nummer 26 een atypische vorm en inplanting heeft en wellicht nog haar oudere kern bewaart. Een van de flankerende lijstgevels is ontdaan van zijn gevelbepleistering en vertoont op de gelijkvloerse verdieping bouwsporen die erop wijzen dat het voormalige poortgebouw na de verkaveling wellicht werd opgedeeld in drie wooneenheden.

Bovenstaande voorbeelden tonen aan dat, naargelang het onderzoeksthema, de (beeld)collecties van het Stadsarchief en het OCMW-archief waardevolle bronnen voor historisch onderzoek bevatten. Ze maken vooral nog maar eens duidelijk dat het combineren van divers en complementair bronnenmateriaal een aangewezen praktijk is voor (bouw) historisch onderzoek, want net hierdoor worden nieuwe inzichten aangereikt. De huidige samenwerking als eenge maakt Archief Gent zal er ongetwijfeld voor zorgen dat er nog meer missing links worden gevonden.

Meer informatie in: Daan Declercq, *Het Sint-Elisabethbegijnhof. Een bewogen geschiedenis (1242-heden)*, onuitgegeven onderzoek in opdracht van de Dienst Monumentenzorg & Architectuur, Stad Gent), 2015..

Daan Declercq
Freelance bouwhistoricus – Erfgoedonderzoeker Agentschap Onroerend Erfgoed

Colofon

@rchieflink is de driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief. Gent on Files (GOF), de vriendenkring van Archief Gent

Het abonnement is begrepen in de lidmaatschapsbijdrage van de vzw: 20 euro individuele leden, 25 euro gezin, 35 euro steunende leden en 250 euro ereleden.

Een los nummer kost 5 euro.

Rekeningnummer:

IBAN: BE31 0003 2520 7755 BIC: BPOTBEB1

Contactgegevens GOF

Archief Gent,

De Zwarte Doos, Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge

Tel. (09) 266 57 60

E-mail: stadsarchief@stad.gent

E-mail: gentonfiles@gmail.com

Web: www.gentonfiles.be

Coördinatie en eindredactie

Joachim Derwael, Guy Dupont, Tom Haeck,

Pieter-Jan Lachaert, Nele Lefever

Foto's en illustraties

Algemeen Rijksarchief, Amsab-ISG, Storm Calle en

Patrick Schlich (Archief Gent)

Ontwerp logo

Erika Vanderstockt

Verantwoordelijke uitgever

Joachim Derwael, Peerstraat 27, 9000 Gent

Vormgeving

Candace Verbeke

Druk

NV Drukkerij Verbeke, Gent

ISSN - nummer: 1376-2966